

Kantelpunt

Laat me beginnen met zo'n ouderwetse jaartalenquiz die we in het geschiedenisonderwijs al lang hebben afgeschaft. Daar gaan we: 28 juni 1914? 22 november 1963? 6 mei 2002? 16 oktober 2020? Vier moorden in iets meer dan honderd jaar. Op respectievelijk Frans Ferdinand van Oostenrijk, John F. Kennedy, Pim Fortuyn en Samuel Paty. Moorden die een kantelpunt in de geschiedenis bleken.

Over de laatste kunnen we dat natuurlijk nog niet zeggen. Maar de moord op deze echtgenoot, vader en onze geschiedeniscollega is wel erg indrukwekkend. Langs deze weg betuig ik opnieuw mijn deelneming aan de nabestaanden. Relativering, laat staan bagatellisering, is uit den boze. Punt. Er zijn in de westerse cultuur weinig absoluteheden en verboden overgebleven, maar het 'Gij zult niet doodslaan' is er één van. Bovendien, deze aanval op onze rechtstaat ráákt ons allen. De spanning hangt tastbaar aan het plafond van klaslokalen. Hoe nu verder? Ik herken me niet in het beeld dat geschiedeniscollega's met de mond vol tanden voor de klas staan. Confrontatie en controverse sluipen wel deze mini-maatschappij binnen, omdat het klaslokaal de samenleving daarbuiten weerspiegelt.

'Geschiedenisleraren moeten ongemakkelijke kwesties op de tafels van de leerlingen leggen'

Leraren geschiedenis hebben een belangrijke taak. Gevoelige onderwerpen behoren tot de kern van hun vakgebied. Spotprenten op religie illustreren de botsing van grondrechten. In het klaslokaal schreeuwen openheid en veiligheid om de juiste balans. Openheid betekent dat je alles moet kunnen zeggen. Veiligheid betekent dat je niet het recht hebt je medemens te krenken of in het diepste van zijn ziel te kwetsen. De aanbeden god 'vrijheid van meningsuiting', waaronder vloeken, beledigen en godslastering vallen, conflicteert met de aanbeden God van Joden, christenen en islamieten. De vrijheid van meningsuiting is ook iets problematischer dan vaak voorgesteld wordt. Als het om een mening over homoseksualiteit en gender gaat, denk ik weleens aan de titel van het recente boek van Andreas Kinning: *Je mag zeggen wat je denkt. Als je maar hetzelfde denkt als iedereen.*

Geschiedenisleraren moeten historische en actuele controversen en ongemakkelijke kwesties op de tafels van de leerlingen leggen, deze onderzoeken en bespreken. Natuurlijk gaat het dan ook over de vraag of je cartoons van Mohammed moet laten

zien. Volgens Maurits Berger, hoogleraar 'Islam en het Westen' wel. Hij zegt er stoer achteraan dat hij ook cartoons van Anne Frank in bed met Hitler laat zien. Omdat volgens hem juist de emotie van afschuw cruciaal is om te begrijpen waarom het gaat. Als ik hem goed begrijp, gaat het hem erom bij crisissen niet alleen lief voor elkaar te zijn, maar 'om ons ongemak over schurende relaties te uiten.'

Als we werkelijk samen willen leven moeten we elkaar niet krenken en in de ziel kwetsen. Dat ik zelf nooit de neiging heb gehad medemens met spotprenten schade toe te brengen, betekent niet dat ik maatschappij- en ideologiekritiek en gevoelige onderwerpen schuw.

Ik geniet van cartoons waarin de macht op de hak genomen wordt. Niet van cartoons waarin minderheden gekwetst worden. Ik pleit voor een morele benadering, niet voor een juridische. Natuurlijk is de context medebepalend. Groep 6 van de basisschool is iets anders dan de collegezaal op een universiteit. Spot als uitlaatklep of cultuurkritiek is onvergelijkbaar met spot om haat te veroorzaken. In elk geval zijn pedagogische kwaliteit, verantwoordelijkheidsbesef en vakmanschap onmisbaar. Samen doen we het. ■

Ton van der Schans is voorzitter van de VGN. Hij werkt als docent geschiedenis op de Driestar Hogeschool (pabo) in Gouda.